

۲۱۲۰۷۳۶
۱۳۹۹، ۲، ۳۱

سلسله مباحث اعتقادی

حلقه‌ی پنجم

اسماء و صفات

دکتر سید محمد کربن‌باشی

www.ketab.ir

سرشناسه: بنی‌هاشمی، سید محمد، ۱۳۳۹
عنوان و نام پدیدآور: اسماء و صفات؛ سلسله مباحث اعتقادی،
حلقه‌ی پنجم / سید محمد بنی‌هاشمی.
مشخصات نشر: تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری: ۲۵۶ صفحه
شابک جلد پنجم: ۵-۷۱۹-۷۱۹-۵۳۹-۹۶۴-۹۷۸
شابک دوره: ۱-۶۷۶-۵۳۹-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.
موضوع: خدا شناسی
رده‌بندی کنگره: ۲۱۷
رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۲
شماره کتابشناسی ملی: ۶۱۷۹۴۱۷

شابک ۵-۷۱۹-۷۱۹-۵۳۹-۹۶۴-۹۷۸-۵ ISBN 978-964-539-719-5

اسماء و صفات

سلسله مباحث اعتقادی (۳)

سید محمد بنی‌هاشمی

ناشر: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۹

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

صفحه‌آرایی: مشکاة

چاپ: صبا

کلیه حقوق اعم از تکثیر، انتشار و بازنویسی (چاپی، صوتی، تصویری،

الکترونیکی و pdf) برای ناشر محفوظ است.

اینستاگرام:
monir_publisher

تهران، خیابان مجاهدین، چهارراه ابسردار، ساختمان پزئسکان، واحد ۹
تلفن و فاکس: ۷۷۵۲۱۸۳۶ (خط ۶)

پست الکترونیک:
info@monir.com

کانال تلگرام:
telegram.me/monirpub

فهرست مطالب

۱۵	پیش‌گفتار
۱۹	بخش اول: توصیف‌ناپذیری خداوند به نه عقل
۲۱	فصل ۱: منزّه بودن خداوند متعال از صفات مخلوقات
۲۱	«صفت» و «موصوف» در مخلوقات
۲۲	منزّه بودن خداوند از محلّ صفات بودن
۲۲	منزّه بودن خداوند از صفت و موصوف بودن
۲۳	توصیف خداوند هم‌ارز با محدود کردن او
۲۴	خداوند: منزّه از شمارش شدن
۲۶	خداوند: منزّه از «دو» بودن
۲۷	ساحت ربوبی: فراتر از صفت و موصوف
۲۹	معنای «الله اکبر»
۳۱	معنای «سبحان الله»
۳۳	توصیف خداوند: نشانه‌ی عدم معرفت او
۳۴	محدود نبودن خداوند: دلیل وصف‌ناپذیری او
۳۷	فصل ۲: توحید: نفی صفات از ذات خداوند
۳۷	قوام توحید: نفی صفات از خداوند

- ۳۸ کمال توحید: نفی صفات از خداوند
- ۴۰ توصیف‌ناپذیری خداوند از دیدگاه مرحوم علامه‌ی طباطبائی
- ۴۲ نظریه‌ی «اتحاد ذات با صفات نامحدود»
- ۴۳ نقد و بررسی نظریه‌ی «اتحاد ذات با صفات نامحدود»
- ۴۴ امتناع ذات از صفات در احادیث
- ۴۵ نظریه‌ی «نفی صفات زائد بر ذات از ذات»
- ۴۵ نقد و بررسی نظریه‌ی «نفی صفات زائد بر ذات از ذات»
- ۴۷ معنای صحیح «محدود نبودن صفات الهی»
- ۴۸ نفی صفات از ذات در احادیث با عبارات مختلف
- ۵۰ نقد مننای نظریه‌ی «اتحاد ذات با صفات نامحدود»
- ۵۱ اطلاق «مبهم مختلف بر خداوند بدون مقید شدن ذات
- ۵۳ معنای دقیق ذاتی بودن کمالات الهی
- ۵۵ تفاوت توسعه‌ی خدا با اثبات کمالات ذاتی برای او
- ۵۷ بخش دوم: توصیف خداوند نه‌دستی را با اسماء و صفات تکوینی
- ۵۹ فصل ۱: رابطه‌ی اسماء و صفات تکوینی با معرفت خداوند
- ۵۹ شواهد نقلی برای توصیف خداوند از خود
- ۶۱ تفاوت ماهوی میان توصیف خدا از خود با توصیفات مخلوقات از او
- ۶۱ یکی بودن «اسم»، «صفت»، «آیه» و «عصمت»
- ۶۳ معروفیت و موصوفیت خداوند به علامات
- ۶۴ توصیف قیاسی در مورد خدای متعال
- ۶۶ توصیف غیر تشبیهی از نور عقل
- ۶۸ نور عقل: مثل اعلای خداوند
- ۶۹ ویژگی ممتاز «توصیف خداوند به آنچه خودش را بدان وصف فرموده»
- ۷۱ دلیل بودن دلیل به مدلول علیه
- ۷۲ آیه شدن مخلوقات، فقط به صنع الهی
- ۷۵ مقایسه‌ی اسماء و صفات مخلوقات با اسماء و صفات خداوند
- ۷۷ رابطه‌ی شناخت اسماء و صفات الهی با شناخت خدا

۷۹	اسماء و صفات الهی: مقدمه‌ی رسیدن به معرفت خداوند
۸۰	سنخیت میان خدا و مخلوقات در فلسفه‌ی صدرایی
۸۲	نظریه‌ی «وحدت بین خدا و آیات تکوینی‌اش»
۸۴	تشبیه: مبنای سنخیت میان خدا و آیاتش
۸۴	عدم سنخیت میان خدا و آیاتش در معارف الهی
۸۵	خارج نشدن خداوند از مستوریت با شناخت اسماء و صفاتش
۸۶	آیه بودن برای خدا: تابع جعل الهی
۸۷	جعل رازانه‌ی آیات الهی توسط خداوند
۸۸	معرفه آیه‌ی خدا، به خدا
۹۱	شناخت شدن: سفر خداوند به موصوف
۹۳	فصل ۲: ظهور و تجلی خداوند به اسماء و صفات تکوینی
۹۳	ظهور خداوند با ارائه‌ی آیات عاقلانه
۹۵	تفاوت ظهور خداوند با ظهور اختورات
۹۷	عین «ظهور» انگاشتن خداوند در حسیفه‌ی صدرایی
۱۰۰	بطون و ظهور خداوند
۱۰۲	ظهور در عین بطون و بطون در عین ظهور
۱۰۳	بی‌معنی بودن «ظهور خداوند برای خودش»
۱۰۴	ظهور خداوند به مشیت خودش
۱۰۵	تجلی خداوند بر مخلوقاتش
۱۰۶	استدلال بر خداوند: صنع خود او
۱۰۸	معنای نادرست تجلی خداوند
۱۱۱	فصل ۳: نور علم و عقل: آیه‌ی منحصر به فرد الهی
۱۱۱	آیةتیت مخلوقات به نور علم و عقل
۱۱۲	دوازده وجه آیةتیت برای نور علم و عقل
۱۲۰	نور: اسم سبوح قدوس خداوند
۱۲۱	معرفت به نور: دین و بندگی خداوند

- بخش سوم: توصیف خداوند خودش را به قرآن و اسماءِ حُسنی ۱۲۳
- فصل ۱: آیه بودن قرآن کریم برای خدای متعال ۱۲۵
- تجلی خداوند در کلامش ۱۲۵
- صفتِ خدا بودن قرآن ۱۲۶
- فصل ۲: آیه بودن اهل بیت علیهم‌السلام برای خداوند ۱۳۵
- اهل بیت علیهم‌السلام، نیکوترین اسماء خداوند ۱۳۵
- اسماء شریف الهی در دعای سحر ماه مبارک رمضان ۱۳۷
- وجه اول آیتت اهل بیت علیهم‌السلام ۱۴۱
- هیچ مخلوقی آینه‌ی خدا نیست ۱۴۲
- وجه دوه آیتت اهل بیت علیهم‌السلام ۱۴۴
- وجه سوم آیتت اهل بیت علیهم‌السلام ۱۴۵
- مردود شدن رانندگی خدا بدون معرفت اهل بیت علیهم‌السلام ۱۴۶
- تفاوت وجه سر آیتت علیهم‌السلام و اهل بیت علیهم‌السلام ۱۵۰
- بخش چهارم: حجاب نوری خداوند ۱۵۱
- فصل ۱: ظهور و احتجاب خداوند به نور ۱۵۳
- احتجاب خداوند به شعاع نورش ۱۵۳
- «تجلی» و «احتجاب» خداوند به نور عقل ۱۵۴
- تجلی خداوند به واسطه‌ی عقل برای عقل و ادراک او به واسطه‌ی عقل از عقل ۱۵۵
- واسطه بودن اهل بیت علیهم‌السلام در معرفت، توحید و بندگی خدا ۱۵۶
- پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و امیرالمؤمنین علیه‌السلام: حجاب میان خدا و بندگانش ۱۵۷
- فصل ۲: اشاره‌ای به مقامات نورانی اهل بیت علیهم‌السلام ۱۵۹
- معرفت امام علیه‌السلام به نورانیت ۱۵۹
- امام علیه‌السلام: چشم خدا، گوش خدا و نفس خدا ۱۶۰
- «وجه الله» بودن امام علیه‌السلام ۱۶۲
- تلازم معرفت خدا با معرفت به نورانیت امیرالمؤمنین علیه‌السلام ۱۶۶

۱۶۹	اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ، وعاء مشیت و اراده‌ی خدا
۱۷۱	اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ، ارکان توحید و آیات و مقامات الهی
۱۷۱	آیه بودن آیه به واسطه‌ی نور اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۱۷۲	معرفت خدا (بالآیات) به واسطه‌ی نور اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۱۷۲	عظمت نور اهل بیت <small>علیهم السلام</small> در عین مخلوق بودن ایشان
۱۷۳	بالا تر بودن اهل بیت <small>علیهم السلام</small> از حدّ درک ما
۱۷۴	معیار کار خدایی و غیرخدایی
۱۷۵	مقامت و بزرگی اهل بیت <small>علیهم السلام</small> به جعل الهی
۱۷۷	حق اهل بیت <small>علیهم السلام</small> بر خداوند به انعام الهی
۱۷۹	بخش پنجم: توصیف خداوند خدش را به اسماء لفظی
۱۸۱	فصل ۱: اسماء لفظی اسماء معرفت خداوند
۱۸۱	نیکوترین اسما در قرآن کریم
۱۸۳	خواندن خدا به اسما، مقدمه‌ی معرفت و
۱۸۴	ازلی نبودن اسماء خداوند
۱۸۶	اسماء الهی وسیله‌ی عبادت و تضرّع به خدا
۱۸۹	فصل ۲: توقیفی بودن اسماء لفظی
۱۸۹	دلیل عقلی بر توقیفی بودن اسماء الهی
۱۹۰	یکی بودن توصیف و تسمیه‌ی خدا
۱۹۲	طرح اشکال عقلی به توقیفی بودن اسماء الهی
۱۹۲	ممنوعیت توصیف و جواز تنزیه خدا
۱۹۳	رابطه‌ی اسم خدا با مستمی، رابطه‌ی مفهوم و مصداق نیست
۱۹۴	اسماء الهی ممکن است وسیله‌ی تنزیه باشند یا نباشند
۱۹۵	جدا بودن حساب تنزیه از توصیف به دو معنایش
۱۹۶	عدم جواز توصیف و تسمیه از منظر احادیث
۱۹۷	ممنوعیت تسمیه‌ی خدا از منظر قرآن کریم
۱۹۹	ضرورت توصیف خداوند از منظر فلسفی

- ۲۰۱ پاسخ اجمالی به نظریه‌ی ضرورت توصیف خداوند
- ۲۰۲ تعبثدی نبودن نهی از توصیف خداوند
- ۲۰۴ پاسخ به آخرین اشکالات به توقیفی بودن اسما
- ۲۰۷ فصل ۳: چگونگی دلالت الفاظ بر ذات مقنّس پروردگار
- ۲۰۷ استفاده از الفاظ بدون مفهوم
- ۲۰۸ استفاده از لفظ «خدا»
- ۲۰۹ معنای عامّ و خاصّ عبادت خدا
- ۲۱۱ صفات فعل و صفات ذات الهی
- ۲۱۲ معنای تنزیهی صفت فعل خداوند
- ۲۱۴ جمع‌بندی راع الفاظ و کارآیی آنها
- ۲۱۵ بخش ششم: معرفت خداوند: بن وساطت اسماء و صفات
- ۲۱۷ فصل ۱: کمال اخلاص برابر حد: نفي صفات از ذات
- ۲۱۷ یادآوری: نفي صفات طوله را ذات خداوند
- ۲۱۸ شیثیت نداشتن صفات خدا در ربيع موصوف
- ۲۱۸ کمال اخلاص برای خداوند
- ۲۱۹ نفي صفات از مرتبه‌ی ذات
- ۲۲۱ فصل ۲: معرفت بسیط و ترکیبی به خداوند بدون واسطه و صفات
- ۲۲۱ معرفت خداوند: مقّم بر معرفت نور و ظلمانی
- ۲۲۲ معرفت خداوند بدون وساطت آیات و اسماء: بسیط و ترکیبی
- ۲۲۴ معرفت عین شاهد قبل از صفت او
- ۲۲۶ معرفت صفت غایب قبل از عین او
- ۲۲۷ فصل ۳: معرفت بالآیه و بدون الآیه به خداوند متعال
- ۲۲۸ روشن‌گر خدا نبودن آیات الهی
- ۲۲۹ دو سطح از معرفت به نور: بالآیه و بدون الآیه

۲۳۰	دو سطح از معرفت به خداوند: بالآیه و بدون الآیه
۲۳۴	کُنّه معرفت خداوند
۲۳۴	رؤیت قلبی خدا به واسطه‌ی حقایق ایمان
۲۳۶	رؤیت خداوند به واسطه‌ی آیاتش
۲۳۹	«نظر» کردن دل‌ها به خداوند
۲۳۹	«زیارت» خداوند
۲۴۰	«لقاء» و «وصل» خداوند
۲۴۱	وصال و فرام معرفتی نه وجودی
۲۴۳	مد و بررسی نظریه‌ای درباره‌ی لقاء الله
۲۴۷	فهرست منابع

www.ketab.ir

پیش‌گفتار

کتاب حاضر - لقمه پنجم از سلسله مباحث اعتقادی و آخرین حلقه از مباحث خداشناسی است. حلقه اول درمیان مجموعه، به ترتیب درباره‌ی «نور علم» و «نور عقل» می‌باشد و حلقه‌ی سوم و چهارمین بر محور «معرفت خدا» و «توحید» تنظیم شده است. در حلقه‌ی فعلی، همه‌ی مباحث مربوط به اسما و صفاتی که به خدای متعال نسبت داده می‌شود، آمده است. در بخش اول «توصیف بشر» درباره‌ی خداوند، مورد بحث و نقد عقلی و نقلی قرار گرفته و ثابت کرده‌ایم که هرگونه توصیف مخلوقات از خالق متعال، منجر به تشبیه ذات مقدس من شده که عقلاً مردود است. منزّه بودن ذات الهی از توصیف مخلوقات، علاوه بر قرآن کریم در بسیاری از احادیث اهل بیت علیهم‌السلام هم تحت عنوان «نفی صفات از ذات» مورد توجه و تأکید عقلی قرار گرفته است.

پس از روشن شدن این حقیقت که بشر با عقل خویش نمی‌تواند هیچ اسم و صفتی را برای خداوند، قرار دهد، در بخش دوم، «توصیف خداوند به آنچه خودش را به آن وصف فرموده» مطرح شده است. برای روشن شدن مقصود از این‌گونه توصیف، ابتدا رابطه‌ی اسما و صفات تکوینی خداوند را با معرفت او توضیح داده و معنای صحیح «ظهور و تجلی پروردگار» به این اسما را بیان کرده‌ایم و سپس به بحث درباره‌ی اسم و آیه‌ی منحصر به فرد الهی (نور علم و عقل و...) پرداخته‌ایم و وجوه آیتیت آن را نسبت

به قدو سیّت خداوند، بر شمرده‌ایم. در بخش سوم، دو آیه‌ی بزرگ و بی‌نظیر خداوند که خودش رابه آن‌ها توصیف فرموده، معرفی شده‌اند که عبارتند از: قرآن کریم و چهارده معصوم علیهم‌السلام.

بخش چهارم کتاب، اختصاص به «حجاب نوری خداوند» دارد که در آن ابتدا بر اساس روایات، «ظهور» و «احتجاب» خدا به نور عقل مطرح شده و آن‌گاه پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و امیرالمؤمنین علیه‌السلام را به عنوان «حجاب» معرفی کرده‌ایم. در ادامه‌ی این بخش اشاره‌ای به مقامات نورانی اهل بیت علیهم‌السلام با استناد به حدیث نورانیت و دعای بیبینه مطرح شده است.

در بخش پنجم بحث «توصیف خداوند به اسما لفظی‌اش» تبیین گردیده که در آن، وساطت اسما لفظی در معرفت خدا، توقیفی بودن اسما لفظی و چگونگی دلالت الفاظ بر ذات متعالی پروردگار، مورد بحث وافی قرار گرفته است.

بخش ششم کتاب، اختصاص به «معرفت خداوند بدون وساطت اسما و صفات» دارد. در فصل نخست آن، مضموع بسیار مهم «اخلاص برای خداوند» مطرح شده که در ضمن آن، معنای جلیلی از احاطت «نفی صفات از ذات خداوند» ارائه شده است. آن‌گاه در فصل دوم و سوم این بخش، مقایسه‌ای میان معرفت خداوند به واسطه‌ی اسما و معرفت او بدون وساطت اسما و صفات، صورت پذیرفته و ادله‌ی نقلی «معرفت بدون آیه‌ی پروردگار» مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

این حلقه از سلسله مباحث اعتقادی، قسمت عمومی دفتر چهارم کتاب توحید و بخش مهمی از دفتر سوم آن را پوشش می‌دهد. البته نظیر دو حلقه‌ی سوم و چهارم، در این حلقه نیز مباحث گذشته بار و یکرودی جدید و متفاوت مطرح شده است.

سعی ما بر این بوده که سه حلقه‌ی خداشناسی، همه‌ی مباحث آن را پوشش دهد و خواننده‌ی فرهیخته‌ی کتاب، با مطالعه‌ی آن‌ها از مراجعه به چهار دفتر «کتاب توحید» بی‌نیاز گردد. اما البته اگر کسی قصد مقایسه میان مطالب حلقات با دفاتر توحید را داشته باشد، باید این دو را در کنار یکدیگر ببیند. به هر حال مانند

حلقه‌های گذشته قضاوت وجدانی درباره‌ی قوت علمی مطالب، با خود خوانندگان است و نویسنده وظیفه‌ی خود را صرفاً ارائه‌ی مستدل و مستند مطالب می‌داند. روشن است که رعایت ترتیب در مطالعه‌ی حلقات، سهم اساسی در درک عمیق‌تر مطالب آن‌ها دارد. خداوند به حق حضرت صدیقه‌ی طاهره علیها السلام رزق ما را در بهره‌مندی از معارف نورانی اهل بیت علیهم السلام با ظهور فرزندش صدها و هزارها برابر گرداند.

سید محمد بنی‌هاشمی

۲۰ جمادی‌الثانیه ۱۴۴۱

۱۳۹۸ / ۱۱ / ۲۶